

Raport z badań fokusowych:

Problemy, przyczyny ich powstawania oraz potencjał wyznaczonych obszarów rewitalizacji

*Opracowanie powstało na potrzeby realizacji procesu
rewitalizacji Miasta Puławy*

Spis treści

Wstęp	- 3 -
Założenia metodyczne	- 5 -
Wymarzona inwestycja	- 7 -
Wyznaczone obszary zdegradowane/rewitalizacji.....	- 9 -
Potencjał Miasta Puławy i wyznaczonych obszarów rewitalizacji.....	- 10 -
Problemy obserwowane na terenie Miasta Puławy oraz przyczyny ich powstawania	- 12 -
Grupy społeczne wymagające wsparcia	- 14 -
Partycypacja społeczna w rewitalizacji.....	- 16 -
Problemy organizacyjne procesu rewitalizacji	- 18 -
Załącznik 1. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	- 19 -

Wstęp

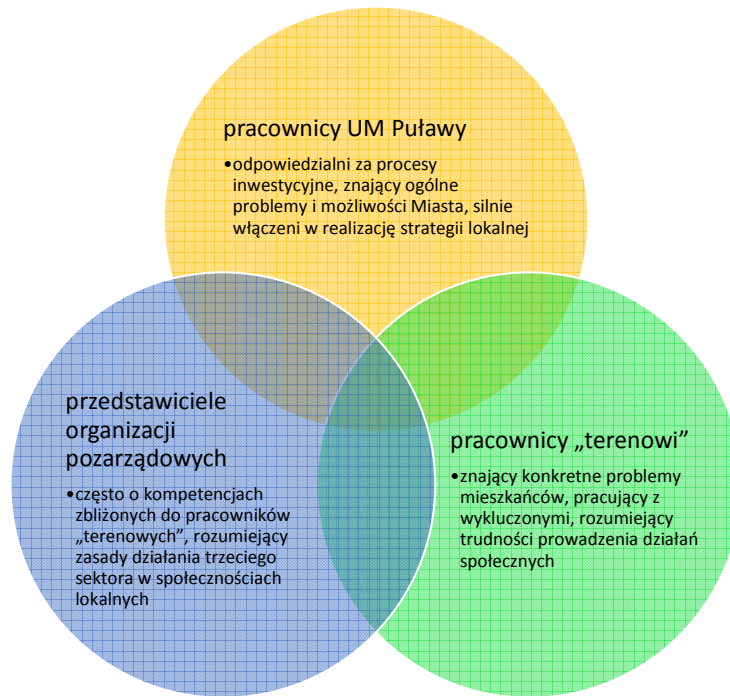
Rewitalizacja według nowych założeń to długofalowy proces kompleksowego przekształcania obszarów zdegradowanych poprzez wykorzystanie zintegrowanych działań na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i gospodarki, prowadzonych przez interesariuszy rewitalizacji. Owi interesariusze rewitalizacji to mieszkańcy gminy, w tym przede wszystkim mieszkańcy obszarów rewitalizacji, przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na terenie gminy, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, a także lokalne organizacje pozarządowe.

Przy planowaniu kompleksowego procesu rewitalizacji należy więc uwzględnić opinie wszelkich grup, na które proces ten będzie oddziaływał, bowiem tylko wzięcie pod uwagę głosów wszystkich interesariuszy pozwoli przygotować proces rewitalizacji odpowiadający na faktyczne zapotrzebowania i rozwiązujący prawdziwe problemy lokalnej społeczności. Dlatego też Miasto Puławy po zgromadzeniu założeń do programu rewitalizacji i przeprowadzeniu wstępnej delimitacji obszarów rewitalizacji, przystąpiło do realizacji pierwszego etapu badań, mających na celu pogłębienie dotychczas zgromadzonej wiedzy, poznanie opinii na temat dotychczas prowadzonych działań w zakresie rewitalizacji oraz zdefiniowanie potrzeb i oczekiwań interesariuszy rewitalizacji.

W badaniach udział wzięły osoby, które ze względu na pełnione funkcje zawodowe posiadają wiedzę na temat problemów obserwowanych na terenie Miasta Puławy, przyczyn ich powstawania oraz potencjału wyznaczonych obszarów rewitalizacji.

Badaniom poddano więc 3 grupy interesariuszy:

- 1) pracownicy Urzędu Miasta Puławy;
- 2) pracownicy instytucji pomocy społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy, dzielnicowi, strażnicy miejscy;
- 3) przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Założenia metodyczne

Badania zostały przeprowadzone metodą zogniskowanego wywiadu grupowego (Focus Group Interview) wśród trzech grup interesariuszy. Każdej z nich przyporządkowano określony temat wiodący:

- Grupa I „Jakość życia” – Pracownicy Urzędu Miasta Puławy;
- Grupa II „Problemy społeczne” – Pracownicy instytucji pomocy społecznej, pracownicy Powiatowego Urzędu Pracy, dzielnicowi, strażnicy miejscy;
- Grupa III „Partycypacja społeczna” – Przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Zogniskowany wywiad grupowy zwany również badaniem fokusowym, to metoda o charakterze jakościowym. Stanowi jeden z najlepszych sposobów pozyskiwania subiektywnych opinii badanej zbiorowości, ich postaw i odczuć wobec określonych zjawisk. Technika ta wykorzystywana jest w celu pogłębionego zrozumienia danego problemu. Dostarcza takich informacji, których nie można pozyskać realizując badania ilościowe, identyfikuje kwestie statystycznie nieuchwytnie, nierzadko intuicyjne, dlatego też często stanowi uzupełnienie badań ilościowych.

Zogniskowany wywiad grupowy polega na prowadzeniu przez moderatora dyskusji jednocześnie z kilkoma osobami z wykorzystaniem przygotowanego wcześniej scenariusza. Badanie prowadzone jest zwykle w grupie 8-10 osób. Rozmowa stanowi luźną wymianę zdań pomiędzy uczestnikami badania i moderatorem. Zakłada aktywność uczestników, interakcje i wymianę poglądów. Niezwykle ważne jest, aby każdy z uczestników badania miał możliwość nieskrępowanego wyrażania własnych opinii na poruszane tematy.

Przebieg dyskusji jest nagrywany, a na podstawie zapisu dźwięku lub obrazu i dźwięku sporządzany jest raport.

Czas trwania badania uzależniony jest od złożoności poruszanej problematyki oraz liczby omawianych zagadnień, jednak przyjmuje się, że długość wywiadu powinna mieścić się w granicach 60-150 minut.

Niezwykle istotnym elementem badań jest jednolitość grup pod względem istotnej z perspektywy analizy zmiennej, dlatego też w niniejszym badaniu **respondenci zostali podzieleni na trzy grupy** zgodnie z pełnionymi funkcjami zawodowymi. Podział ten wynikał z faktu, iż **każda z grup posiada specjalistyczną wiedzę na tematy poruszane w badaniu**, jednak wiedza ta w poszczególnych grupach będzie miała inny charakter, respondenci obserwują bowiem te same zdarzenia, problemy z różnych płaszczyzn. Z tego względu pozyskany podczas badań materiał empiryczny pozwoli na przeprowadzenie pogłębionej analizy problematyki badawczej i zgromadzenie rzetelnych wniosków.

W celu pogłębienia wiedzy dotyczącej problemów obserwowanych na terenie miasta, przyczyn ich występowania, barier utrudniających ich rozwiązanie, jak również analizy obserwowanych potrzeb rewitalizacyjnych i potencjałów miasta oraz wyznaczonych obszarów rewitalizacji przeprowadzone zostały trzy zogniskowane wywiady grupowe, w których wzięli udział pracownicy różnych instytucji zlokalizowanych na terenie Miasta Puławy. **Dobór respondentów do badania miał charakter**

ekspercki, co oznacza, że wytypowane zostały jednostki wykazujące cechy użyteczne z punktu widzenia celów badawczych. Cechą, która pozwoliła na wytypowanie uczestników badania, była posiadana wiedza z zakresu problemów i przyczyn ich występowania, obserwowanych potencjałów oraz potrzeb rewitalizacyjnych Miasta Puławy. W badaniu udział wzięli przedstawiciele poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta Puławy, Powiatowego Urzędu Pracy, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Zespołu Dziennych Domów Pomocy Społecznej, Puławskiego Stowarzyszenia Ochrony Zdrowia Psychicznego, Komendy Powiatowej Policji, Straży Miejskiej oraz organizacji pożytku publicznego prowadzących działalność na terenie Miasta.

Badania zostały przeprowadzone w okresie 24.11. – 8.12.2015 roku w budynku Urzędu Miasta Puławy, w pomieszczeniu przystosowanym do przeprowadzenia zogniskowanego wywiadu grupowego. Funkcję moderatora dyskusji pełnił Paweł Dryl.

Narzędziem wykorzystanym do realizacji badania były scenariusze zogniskowanych wywiadów grupowych, które stanowią załącznik 1 niniejszego opracowania.

Wymarzona inwestycja

Na początku badania fokusowego respondentom zadano pytanie „rozgrzewkowe”, stanowiące wstęp do dyskusji. Celem tego etapu badania było nawiązanie kontaktu z respondentami oraz oswojenie badanych z sytuacją. Taki sposób rozpoczęcia spotkania służył rozluźnieniu atmosfery, otwarciu się ankietowanych, dla których uczestnictwo w badaniu było czymś nowym i stresującym. Etap ten miał również na celu uświadomienie respondentom, że każdy uczestnik może mieć własne zdanie i czymś naturalnym jest artykułowanie odmiennych opinii, zaś badanie fokusowe ma na celu ich wychwycenie i zrozumienie.

Respondenci zostali zapytani o wymarzoną inwestycję na rzecz Miasta, która w jakiś sposób ulepszałaby otoczenie, bądź pozytywnie wpływałaby na mieszkańców.

Wśród propozycji badanych znalazły się bardzo różne, ciekawe przedsięwzięcia. Część z nich była związana z rekreacją, m.in. budowa lodowiska, skate parku, hali widowiskowo-sportowej, amfiteatru, inne dotyczyły inwestycji drogowych m.in. budowa obwodnicy, budowa i modernizacja dróg, budowa parkingów, ścieżek rowerowych i infrastruktury dla rowerzystów. Wśród wymarzonych inwestycji znalazły się także działania zaspokajające potrzeby infrastrukturalne, jak zagospodarowanie osady pałacowo-parkowej, modernizacja Domu Chemika, budowa całodobowego domu pomocy społecznej, dziennego domu pomocy społecznej dla osób starszych, zakładów opiekuńczo-leczniczych, jak również infrastruktury odpowiedniej dla osób słabowidzących i niewidomych. Pojawiła się także propozycja budowy miasteczka ruchu drogowego dla dzieci i młodzieży oraz potrzeba powstania miejsc pobudzania aktywności dla ludzi młodych, zlokalizowanych w szczególności na obrzeżach miasta.

Można zwrócić uwagę, że o wyborze wymarzonej inwestycji w dużej mierze decydowała aktywność danej grupy respondentów – np. samorządowcy więcej uwagi zwracali na inwestycje ogólnodostępne, pracownicy socjalni – na przedsięwzięcia ważne dla wykluczonych. Zgłaszane przedsięwzięcia nie miały zatem odpowiadać na potrzeby partykularne, zorientowane były raczej na dobro wspólne całego miasta lub określonej grupy osób potrzebujących wsparcia.

Zdecydowana większość badanych dostrzega potrzebę wykorzystania potencjału Pałacu Czartoryskich stanowiącego w ich świadomości wizytówkę miasta, wśród wypowiedzi badanych często pojawiała się także konieczność modernizacji Domu Chemika, potrzeba rozbudowy oferty dla osób starszych i potrzeba tworzenia miejsc rekreacji dla ludzi młodych. W dyskusji można było dostrzec, że respondenci nie mają trudności z rozpoznaniem potrzeb miasta i oczekiwań mieszkańców, a także bez trudu są w stanie wymienić wiele przedsięwzięć, których potrzebę realizacji dostrzegają sami w swoim najbliższym otoczeniu. Byli także w stanie przewidywać skutki danych przedsięwzięć dla sytuacji miasta i otoczenia tych projektów.

Wśród rezultatów realizacji wskazanych przez siebie inwestycji respondenci wymieniali zwiększenie liczby miejsc pracy, zmniejszenie problemu migracji ludzi młodych z Puław do innych ośrodków miejskich, podniesienie poziomu życia w mieście. Ponadto do korzyści płynących z realizacji wskazanych przedsięwzięć badani zaliczyli wzbogacenie oferty turystycznej miasta, wykreowanie się centrum stanowiącego miejsce spotkań mieszkańców, jak również stworzenie przestrzeni publicznej

przyjaznej dla mieszkańców i przyjezdnych. Do pozytywnych następstw wcielenia w życie proponowanych przedsięwzięć badani zaliczyli również podniesienie jakości życia mieszkańców wymagających szczególnego wsparcia (osoby starsze, niepełnosprawne, zagrożone wykluczeniem), zwiększenie bezpieczeństwa kierowców i pieszych oraz odpowiednią organizację czasu wolnego ludzi młodych, sprzyjającą ich rozwojowi.

Opinie respondentów przedstawione w tej części badania stanowiły doskonały wstęp do dyskusji nad zagadnieniami poruszonymi w kolejnych etapach. Wymiana refleksji na temat wymarzonej inwestycji pobudziła kreatywność badanych, co zaowocowało aktywnym uczestnictwem w dyskusji w ramach poszczególnych obszarów tematycznych, stanowiących zasadniczą część badania fokusowego. W trakcie tej części zwykle ujawniał się pozytywny stosunek respondentów do obecnej sytuacji Puław.

Można także podkreślić, że część wymienianych działań koresponduje mocno z zagadnieniami, jakimi zająć się powinien proces rewitalizacji (rewitalizacja Osady Pałacowo-Parkowej, tereny rekreacyjne dla mieszkańców). Świadczy to o mocnej świadomości wyzwań, jakie w dalszym ciągu stoją przed puławską wspólnotą samorządową.

Wyznaczone obszary zdegradowane/rewitalizacji

Obszary zdegradowane oraz propozycje terenów do rewitalizacji w Mieście Puławy zostały wytypowane w oparciu o pogłębioną analizę wskaźnikową, która pozwoliła wyłonić fragmenty miasta, gdzie obserwuje się szczególną koncentrację negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych. Ze względu na to, że działania rewitalizacyjne mają być prowadzone na terenach w największym na tle miasta stopniu zdegradowanych, ich trafne wyznaczenie stanowi główne wyzwanie etapu programowania działań rewitalizacyjnych.

W tej części respondenci otrzymali wgląd w proponowane granice obszarów rewitalizacji, wyznaczone na podstawie wcześniejszych ustaleń.

Dlatego też poproszono badanych o wyrażenie opinii, czy wskazane obszary rewitalizacji zostały właściwie wyznaczone. Część respondentów miała trudność z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie. Jednak zdecydowana większość wyraziła opinię, że obszary rewitalizacji są wyznaczone prawidłowo, bowiem obejmują tereny, na których widoczne jest nagromadzenie różnego rodzaju problemów i dostrzega się konieczność interwencji naprawczej.

W opinii badanych najbardziej istotne wydaje się być podjęcie działań na obszarach rewitalizacji B (Włostowice) oraz D (Wólka Profecka). W świadomości mieszkańców na terenach tych kumulują się zjawiska niepożądane, a obserwowane problemy.

my i konflikty wpływają na opinię o całym mieście. Konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych badani dostrzegają również na obszarze E, na którym zlokalizowana jest osada pałacowo-parkowa, stanowiąca niewykorzystany potencjał miasta.

Badani wskazali ponadto, iż zasadnym wydaje się być rozszerzenie obszaru A o teren od ul. Gdańskiej do ul. Piaskowej oraz o okolice basenu przy ul. Bema. W opinii części respondentów obszar A wymaga rozszerzenia również o teren Targowiska Miejskiego zlokalizowanego przy ul. Norwida. Badani sugerowali również rozszerzenie obszaru E o teren parkingu przy tzw. lasku jungowskim. O potrzebie niewielkiego poszerzenia obszaru zdegradowanego wspominały niezależnie od siebie różne środowiska

Potencjał Miasta Puławy i wyznaczonych obszarów rewitalizacji

Celem procesu rewitalizacji jest wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez rozwiązywanie obserwowanych na tych terenach problemów przy wykorzystaniu lokalnych potencjałów. Dlatego też w początkowej części badania fokusowego znaczące miejsce zajęła dyskusja na temat potencjału Miasta Puławy.

Badani poproszeni o wskazanie, co wyróżnia Puławy spośród innych jednostek samorządu terytorialnego województwa, najczęściej wymieniali zielen miejską, zadbaną przestrzeń publiczną, jak również korzystne warunki przyrodnicze wynikające z położenia miasta. W opinii respondentów mocnym punktem jest również zadowalająca jakość dróg oraz dobre połączenie komunikacyjne. Do atutów miasta respondenci zaliczyli także obecność atrakcyjnych miejsc pracy oferowanych przez Zakłady Azotowe, działalność instytutów naukowych oraz Puławskiego Parku Naukowo-Technologicznego. Znaczna część badanych za zaletę miasta uznała atrakcyjne obiekty sportowe i rekreacyjne oraz działalność instytucji kulturalnych. Dostrzeżono również, że Puławy są miastem aktywnym, w którym bardzo dużo się dzieje. Doceniono działalność Puławskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz licznych organizacji pozarządowych, realizujących wiele inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej.

Niezwykle istotnym walorem Puław, wskazywanym niemal przez wszystkich respondentów, są mieszkańcy miasta. Badani docenili otwartość Puławian, ich aktywność i zaangażowanie w liczne przedsięwzięcia. W perspektywie procesu rewitalizacji jest to informacja niezwykle ważna, bowiem efektywność działań rewitalizacyjnych w znacznym stopniu uzależniona będzie od zaangażowania mieszkańców.

Poproszeni o wskazanie powyższych elementów na wyznaczonych obszarach rewitalizacji, badani zwrócili uwagę na istotny problem. Na terenach tych dostrzegalne są bowiem liczne potencjały, które z różnych względów nie są obecnie dobrze wykorzystane. Wymaga podkreślenia, że pytany trudno było wskazać na jakieś uniwersalne możliwości obszarów problemowych, trudniej przychodziło odnajdywanie szans na zmiany w obszarach z problemami socjalnymi.

Zdecydowana większość respondentów dostrzegła, że osada pałacowo-parkowa, która powinna być wizytówką miasta, wymaga modernizacji. Ponadto, aby w pełni wykorzystać walory tego miejsca, w opinii badanych warto udostępnić ten teren do celów turystyczno-rekreacyjnych. Dało się odnieść wrażenie, że potrzeba wykorzystania osady jest rozwiązaniem, które jako pierwsze przychodziło respondentom do głowy. Respondenci wskazywali ponadto, że Puławski Ośrodek Kultury „Dom Chemika”, stanowiący ogromny potencjał kulturalny, nie może w pełni realizować swych zadań ze względu na niezadowalający stan infrastruktury. Podobne problemy dotyczą braku obszarów rekreacji dla młodzieży, jako przykład wskazywano zdegradowany skate park, będący miejscem spotkań i aktywności ludzi młodych.

Poza problemami w zakresie infrastruktury i zagospodarowania przestrzeni, nieliczni badani odnieśli się do kwestii ekonomicznych, wskazując, iż ogromny potencjał naukowy, którym dysponuje miasto, nie jest odpowiednio wykorzystany gospodarczo.

Dopytywani o pozytywne zmiany w obszarach mieszkaniowych takich jak Włostowice czy Wólka Profiecka, respondenci wskazywali na przykład na podejmowane ostatnio próby ocieplenia wizerunku

mieszkańców narodowości romskiej w oczach opinii publicznej oraz na aktywność wybranych grup mieszkańców wyrażająca się m.in. w rozwijaniu niektórych inicjatyw w ramach budżetu partycypacyjnego.

Problemy obserwowane na terenie Miasta Puławy oraz przyczyny ich powstawania

Niezwykle istotnym etapem programowania działań rewitalizacyjnych jest trafne określenie problemów obserwowanych na terenie miasta oraz przyczyn ich powstawania. Zgromadzenie wiedzy w tym zakresie jest szczególnie ważne, ponieważ – o ile procesy rewitalizacyjne mogą być realizowane nawet w całym mieście, o tyle rewitalizacja w rozumieniu ustawowym musi być skoncentrowana, dlatego planem rewitalizacji nie można objąć całego miasta, a jedynie obszar stanowiący maksymalnie 20% jego powierzchni i zamieszkiwany przez nie więcej niż 30% mieszkańców. Ponadto analiza problemów oraz powodów ich występowania pozwoli zdefiniować cele rewitalizacyjne, a w dalszych etapach konkretne przedsięwzięcia.

W odpowiedziach na pytanie o główne problemy obserwowane na terenie miasta, które można rozwiązywać w procesie rewitalizacji, respondenci wskazywali na bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych, osób powyżej 50. roku życia oraz jednostek nieposiadających kwalifikacji zawodowych i doświadczenia. Wśród głównych przyczyn takiego stanu rzeczy badani upatrują niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy. Ponadto dostrzega się brak poradnictwa zawodowego dla dzieci i młodzieży, skutkujący niewłaściwym wyborem kierunków dalszego kształcenia. W opinii badanych młodych ludzi cechuje niesamodzielność, brak świadomości ekonomicznej oraz niedostateczna wiedza o rynku pracy. Wskazane problemy widoczne są szczególnie w obszarach B i D (os. Romów, Wólka Profecka).

Istotnymi problemami dostrzeganymi zwłaszcza przez grupę badawczą złożoną z pracowników instytucji pomocowych, są alkoholizm, przemoc i problemy opiekuńczo-wychowawcze. Problemy te nierzadko są ze sobą sprzężone, co sprawia, że ich rozwiązanie wymaga szczególnego zaangażowania i podjęcia wielopłaszczyznowych działań wspierających. Ich występowanie obserwuje się w obszarach B, D oraz A (os. Wróblewskiego, os. Niemcewiczka).

Na wybranych obszarach miasta, szczególnie na os. Romów i Wólka Profecka, badana zbiorowość dostrzega również problem braku infrastruktury pomocnej w procesie aktywizacji grup problemowych, takich jak świetlice środowiskowe, place zabaw. Brak miejsc rozrywki dla młodzieży sprawia, że zwiększa się poziom przestępczości wśród ludzi młodych, obserwuje się zachowania takie jak wandalizm oraz przemoc.

Ponadto badani wskazywali również na zwiększanie się liczby osób starszych, wymagających opieki. Problem ten widoczny jest szczególnie w obszarze A (os. Wróblewskiego, os. Niemcewiczka), obszarze C (os. Niwa) oraz w obszarze E (os. Czartoryskich).

Kwestią, która wskazana została przez wszystkich respondentów jako istotny problem miasta, jest konflikt widoczny na terenie Wólki Profeckiej pomiędzy ludnością romską a polską. Wypada tu jednak podkreślić różnicę w postrzeganiu tego problemu przez różne grupy. Pojawiają się bowiem zarówno opinie wskazujące na generowanie problemów przez Romów i brak zdolności do asymilacji ze społeczeństwem polskim, jak i na to, że problem powstał w momencie wybudowania w sąsiedztwie siedzib romskich bloków komunalnych i że generowany i podsycany jest przez jednostki ze strony polskiej.

Wśród zjawisk problemowych o charakterze infrastrukturalnym respondenci wymieniali brak ukończonej obwodnicy oraz brak obiektu zamkniętego dostosowanego do organizacji większych imprez sportowych (co jest ważne z uwagi na sukcesy puławskich zespołów sportowych).

Z analizy problemów wskazanych przez badane grupy wyraźnie wyłaniają się obszary, w których dostrzega się największe potrzeby rewitalizacyjne. Terenami szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk są obszary: B (Włostowice), D (Wólka Profecka) oraz A (os. Niemcewiczka i os. Wróblewskiego). Obszary A oraz E są dostrzegane jako miejsce zogniskowania problemów rozwojowych ważnych dla całego miasta.

Grupy społeczne wymagające wsparcia

Programowanie działań rewitalizacyjnych według nowych założeń akcentuje wzrost znaczenia aspektów społecznych. Wszelkie działania powinny być planowane z uwzględnieniem czynnika ludzkiego, bowiem najistotniejszym celem procesu rewitalizacji jest poprawa jakości życia mieszkańców. Dlatego też respondentów poproszono o wskazanie grup społecznych, które z różnych przyczyn wymagają największego wsparcia w ramach procesu rewitalizacji.

Badani wskazywali, że największym wsparciem należy objąć ludzi młodych, mających problemy z podjęciem zatrudnienia. Pomoc powinna zostać również skierowana do osób bezrobotnych legitymujących się niskim wykształceniem i nieposiadających odpowiedniego przygotowania zawodowego.

Ponadto działania wspierające zarówno o charakterze opiekuńczym, jak i aktywizacyjnym, ukierunkować należy na osoby starsze. W opinii badanych Puławy zamieszkuje wielu seniorów chętnych do podjęcia aktywności, jednak ich wiedza i doświadczenie nie są odpowiednio wykorzystane. Opinia ta nie współgra jednocześnie z wyrażanym również zdaniem o sukcesie idei Uniwersytetu Trzeciego Wieku, z której korzysta ogromny odsetek puławskich seniorów. Rozbieżność tę można tłumaczyć w ten sposób, że nadal jest grupa osób starszych bez aktywności oraz bez umiejętności znalezienia zajęcia.

Wiele osób starszych wymaga ponadto wsparcia ze względu na pogarszający się stan zdrowia, brak odpowiedniej opieki, samotność i niski poziom życia.

Wsparciem w ramach procesu rewitalizacji respondenci objęliby także Romów, w tym przede wszystkim dzieci i młodzież z tych rodzin. Osiedla, na których zamieszkuje ta mniejszość etniczna, są niedoinwestowane, niedokończona jest ich budowa, brakuje na tym obszarze miejsc, które mogłyby integrować społeczność lokalną, brakuje obiektów aktywności dla ludzi młodych, obiektów rekreacyjnych. Czynniki te powodują izolację tej grupy, poczucie wykluczenia społecznego i marginalizacji.

Zapytani o sposoby pomocy wskazanym jednostkom i grupom w wychodzeniu z sytuacji kryzysowych respondenci wyrażali opinię, że należy prowadzić wsparcie wielokierunkowe. W środowiskach problemowych warto wykorzystać metodę organizowania społeczności lokalnej, która zakłada współpracę z całym środowiskami w celu rozwiązywania ich problemów. Ponadto należy kłaść nacisk na odpowiednie przygotowanie ludzi młodych do funkcjonowania w społeczeństwie. W celu zapobiegania bezrobociu warto podjąć działania w zakresie organizowania w placówkach edukacyjnych poradnictwa zawodowego dla uczniów. Aby zapobiegać występowaniu zjawisk niepożądanych, warto z kolei prowadzić działania profilaktyczne w szkołach.

W opinii badanych powinno powstać więcej miejsc, w których młodzi ludzie mieliby możliwość aktywnego i twórczego spędzania czasu wolnego. Ponadto wśród działań wspierających powinno się znaleźć organizowanie różnego rodzaju wydarzeń, które jednoczyłyby mieszkańców, pozwalałyby walczyć z wykluczeniem wybranych grup oraz tworzyłyby wśród mieszkańców poczucie więzi z najbliższym otoczeniem.

Główną barierą, która może mieć wpływ na trudności w rozwiązaniu problemów wskazanych grup społecznych, respondenci upatrują w niechęci samych potrzebujących wynikającej z faktu, iż walka z problemami społecznymi wymaga zaangażowania i podjęcia działań długofalowych, których rezultaty nie są natychmiastowe. Ponadto podjęcie działań naprawczych wymaga zaangażowania nie tylko samych zainteresowanych, ale całej społeczności lokalnych, co może być szczególnie trudne na obszarze, na którym obserwuje się konflikty o podłożu etnicznym.

Partycypacja społeczna w rewitalizacji

Niezwykle ważnym, a dotychczas niedostatecznie eksponowanym, elementem realizacji procesu rewitalizacji jest partycypacja społeczna. Współuczestnictwo mieszkańców stanowi bowiem fundament działań podejmowanych na każdym etapie tego procesu. Przygotowanie, prowadzenie i ocena rewitalizacji mają zostać zaplanowane w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, dlatego też warto zastanowić się nad tym, jakie kroki podjąć, aby umożliwić wszystkim interesariuszom aktywny udział w poszczególnych etapach tego procesu.

Poproszeni o ocenę stopnia gotowości do partycypacji społecznej mieszkańców Puław, respondenci wyrażali skrajne opinie. Część badanych sądzi, że współuczestnictwo mieszkańców w sprawach społecznych jest zadowalające, obywatele coraz chętniej angażują się w różnego rodzaju inicjatywy, zwiększa się zainteresowanie takimi zagadnieniami jak budżet obywatelski, zaś proponowane w jego ramach projekty są coraz bardziej ciekawe i profesjonalne. W opinii drugiej grupy respondentów partycypacja społeczna mieszkańców jest bardzo niska. Mieszkańcy nie uczestniczą w spotkaniach organizowanych w ich interesie, charakteryzuje ich obojętność na sprawy społeczne, brak poczucia odpowiedzialności za społeczność lokalną, niskie poczucie integracji oraz identyfikacji z najbliższym otoczeniem. Respondenci są zdania, że obywatele cechuje postawa roszczeniowa i brak gotowości uczestnictwa w działaniach realizowanych na rzecz społeczności lokalnej. Mimo iż świadomość społeczna mieszkańców się zwiększa, ich odzew jest wciąż niewielki. Potrzeby zgłaszane przez obywateli są rozdrobnione, a mieszkańcy zwykle nie wyrażają gotowości zaangażowania się we wspólne inicjatywy.

Prawdopodobnie najcelniej oceniają stopień partycypacji społecznej w Mieście badani, którzy wyrazili opinię, że partycypacja w Puławach jest nierówna, trudna do jednoznacznego określenia, bowiem są inicjatywy, w które mieszkańcy chętnie się włączają, trudno jednak dostrzec przyczyny tych zjawisk i oszacować ich powtarzalność.

Wśród najbardziej efektywnych sposobów komunikacji z mieszkańcami badani wyróżnili przekazywanie informacji poprzez lokalne media, organizowanie spotkań indywidualnych z konkretnymi grupami interesariuszy oraz komunikację elektroniczną. Tę ostatnią warto stale rozszerzać, jednak nie może być ona wyłączną drogą kontaktu z mieszkańcami, bowiem wciąż wielu ludzi nie ma wiedzy na temat możliwości oferowanych przy wykorzystaniu tego medium.

Ważny kanał komunikacji stanowią ponadto grupy skupiające mieszkańców wokół określonych aktywności, takie jak Uniwersytet Trzeciego Wieku czy Młodzieżowa Rada Miasta. Warto zatem podjąć kroki w celu zaangażowania aktywnych organizacji w działania partycypacyjne.

Istotnym problemem, który dostrzegają badani, może być zaangażowanie w działania rewitalizacyjne grup problemowych, które nierzadko cechuje poczucie wykluczenia ze społeczności. W tym celu warto zaangażować w inicjatywy partycypacyjne swego rodzaju liderów tych społeczności, jednak w opinii respondentów trudno jest wykreować tego typu jednostki.

Na koniec poruszona została kwestia Komitetów Rewitalizacji, które stanowią forum współpracy i dialogu interesariuszy z miastem w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Zgodnie z ustawą o rewitalizacji istnieje możliwość powołania jednego Komitetu dla całego miasta, bądź kilku Komitetów na poszczególnych obszarach rewitalizacji.

Pytanie dotyczące liczby Komitetów, które miałyby zostać powołane w Mieście Puławy, podzieliło badanych na dwie grupy. Zwolennicy powołania jednego komitetu argumentowali swą opinię koniecznością organizowania działań rewitalizacyjnych wokół wspólnych celów, które zapewnić może jeden Komitet Rewitalizacji, skupiający reprezentantów wszystkich obszarów rewitalizacji. Wówczas Komitet Rewitalizacji pracował będzie nad projektowaniem wspólnych, zintegrowanych rozwiązań. Badani dostrzegający konieczność powołania osobnych Komitetów Rewitalizacji na każdym z obszarów uzasadniali swoje stanowisko różnorodnością poszczególnych obszarów i występujących na nich problemów. Ich zdaniem na każdym obszarze powinien działać osobny Komitet, bowiem każdy z obszarów posiada odmienną specyfikę i wymaga podjęcia indywidualnych działań naprawczych. Powołanie osobnych komitetów pozwoli na realizację interesów mieszkańców poszczególnych obszarów i skuteczne likwidowanie barier rozwoju widocznych w danych częściach miasta. W przekroju całego badania dominowała ta druga opinia.

Niemal wszyscy badani uznali, że nie powinno być problemów z powołaniem komitetów. W opinii respondentów istnieją duże szanse na to, że mieszkańcy chętnie włączą się w ich działalność.

Problemy organizacyjne procesu rewitalizacji

Zmiany wprowadzone wejściem w życie ustawy o rewitalizacji zakładają rozszerzenie współpracy instytucjonalnej i koordynację między instytucjami publicznymi przy opracowywaniu programów rewitalizacji (służby ochrony zabytków, pomocy społecznej, urzędy pracy, etc.). Podejmowane działania muszą być ponadto zintegrowane, co oznacza wspólne planowanie przez interesariuszy rewitalizacji rozwiązywania problemów obszaru rewitalizowanego.

Ponieważ organizowanie procesu rewitalizacji stanowić będzie zadanie pracowników Urzędu Miasta, tylko do tej grupy skierowano pytania bezpośrednio związane z organizowaniem procesu rewitalizacji. Respondenci nie wyrazili obaw związanych z organizowaniem procesu rewitalizacji. W ich opinii odpowiednie zaplanowanie konkretnych działań i zaproszenie do współpracy wszystkich interesariuszy pozwoli osiągnąć założone cele. Badani podkreślali jednak, że niezwykle istotny w tym zakresie jest dobór odpowiednich narzędzi komunikowania się z mieszkańcami, tak aby każdy zainteresowany miał możliwość zaangażowania się w proces rewitalizacji. Warto zatem rozszerzać sposób docierania do mieszkańców przez wykorzystanie dodatkowych kanałów komunikacji i wzięcie pod uwagę faktu, że nie wszyscy korzystają z Internetu.

Na problemy w zakresie komunikacji w mieście zwrócili również uwagę przedstawiciele organizacji pozarządowych, którzy podczas dyskusji wskazali, że w ich opinii proces komunikacji pomiędzy interesariuszami rewitalizacji nie przebiega obecnie w sposób spójny i prawidłowy. Badani zasugerowali, że przed rozpoczęciem działań rewitalizacyjnych warto rozważyć wypracowanie strategii komunikacji, która mogłaby pomóc w przepływie informacji, a co za tym idzie, wpłynąć na wzrost poziomu zaangażowania wszystkich uczestników procesu rewitalizacji.

Załącznik 1. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

Grupa 3 : „PARTYCYPACJA SPOŁECZNA”

Przedstawiciele organizacji pozarządowych

Wprowadzenie

Czas: 18-20 minut

Pierwszy etap badania ma na celu wyjaśnienie uczestnikom jego zasad i przebiegu.

W ramach wprowadzenia moderator przekazuje grupie informacje o celu badania, jego temacie oraz znaczeniu dla realizowanego przez Miasto procesu rewitalizacji. W dalszej części przedstawia planowany harmonogram przebiegu badania. Ponadto informuje uczestników o tym, że spotkanie jest nagrywane. Następnie w ramach integracji moderator prosi wszystkich respondentów o przedstawienie się.

Dzień dobry, nazywam się Paweł Dryl i reprezentuję firmę Logos Consulting, która wspiera samorząd Miasta Puławy w realizacji procesu rewitalizacji.

Zaprosiliśmy dziś Państwa do dyskusji na temat problemów społecznych obserwowanych na określonych obszarach miasta, przyczyn ich występowania oraz sposobów ich rozwiązywania. Nasze spotkanie jest częścią procesu rewitalizacji, do realizacji którego miasto przystąpiło w marcu tego roku. Spotkanie potrwa maksymalnie 2 godziny. Serdecznie dziękuję, że zechcieli Państwo przyjąć nasze zaproszenie i wesprzeć swą wiedzą i doświadczeniem realizowany przez nas proces rewitalizacji.

Informacje o projekcie

Czas: 10 minut

W październiku 2015 roku weszła w życie ustawa o rewitalizacji, której cel stanowi zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, poprzez stworzenie narzędzi, które pozwolą na sprawniejsze wyprowadzanie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Nowe ramy prawne stanowią początek procesu zmiany dotychczasowego postrzegania rewitalizacji wyłącznie jako procesu budowlanego realizowanego z pominięciem kompleksowej diagnozy sytuacji danego obszaru oraz pominięciem czynników społecznych. Rewitalizacja w nowym ujęciu jest rozumiana jako *proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji*. Nowe podejście zakłada prowadzenie rzetelnej diagnozy problemów obserwowanych na danym obszarze, świadome wyznaczanie celów, jak również formułowanie realnych działań na rzecz poprawy sytuacji na obszarze kryzysowym. Każde z tych działań ma być ponadto realizowane z udziałem społeczności lokalnej, bowiem rewitalizacja ma w pierwszej kolejności służyć poprawie jakości życia mieszkańców.

Ze względu na to, iż nowe podejście do rewitalizacji zakłada wzrost znaczenia aspektów społecznych rewitalizacji oraz zwiększony nacisk na partycypację społeczną w całym procesie rewitalizacji,

dogłębiona wiedza z zakresu problemów społecznych obserwowanych na terenie miasta jest szczególnie cenna. Zebranie i opracowanie bogatego, rzetelnego i aktualnego materiału empirycznego będzie stanowiło źródło wiedzy, które w dalszej perspektywie przyczyni się do wypracowania kompleksowych rozwiązań w zakresie wypróżdzania obszarów zdegradowanych z kryzysu. Diagnoza stosunków społeczno-gospodarczych obejmująca w szczególności dogłębioną analizę kwestii społecznych, pozwoli na zaplanowanie działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. Zgromadzona wiedza pozwoli zaprojektować działania rewitalizacyjne, które będą spójne z problemami zdiagnozowanymi na obszarach rewitalizacji oraz komplementarne z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

Celem tego badania jest zatem:

- analiza problemów obserwowanych na obszarach rewitalizowanych i przyczyn ich powstawania,
- identyfikacja barier utrudniających rozwiązanie obserwowanych problemów,
- analiza potencjału wyznaczonych obszarów rewitalizacji,
- analiza potrzeb rewitalizacyjnych,
- analiza kapitału ludzkiego.

Zagadnienia, wokół których skupiać się będzie nasza dzisiejsza dyskusja, zgrupowane zostały w 3 obszary tematyczne. Każdy z nich poprzedzony zostanie wstępem, który pozwoli wprowadzić Państwa w tematykę poszczególnych części badania.

Powiadomienie o rejestracji spotkania oraz przybliżenie techniki zogniskowanych wywiadów grupowych i roli moderatora

Czas: 3 minuty

Podczas dzisiejszego spotkania padnie wiele różnych pytań. Proszę pamiętać, że nie ma złych odpowiedzi, wszystkie Państwa opinie są dla nas bardzo cenne. Proszę bardzo, byście Państwo w żaden sposób nie czuli się skrupowani czy ograniczeni moją obecnością albo opiniami innych uczestników badania. Zachęcam do otwartej dyskusji. Dziś jesteśmy tu po to, by znaleźć odpowiedzi, poszukiwać rozwiązań i wypracować model działania. Jesteście Państwo dziś ekspertami, a opinie, którymi się Państwo z nami podzielą posłużą nam do lepszego zrozumienia obserwowanych w mieście problemów.

Moja rola sprowadza się do poprowadzenia naszej dyskusji w taki sposób, aby każdy z Państwa miał równe szanse nieskrępowanego wyrażania własnych opinii na omawiane tematy. W dalszej kolejności na podstawie tego, co dziś wspólnie wypracujemy, sporządzimy raport badawczy. Jednocześnie chciałbym Państwa poinformować, iż nasza rozmowa będzie rejestrowana. Jest to konieczne ze względu na to, że nie jestem w stanie notować każdej z Państwa wypowiedzi, a nie chciałbym, aby coś ważnego nam umknęło. Materiał zarejestrowany wykorzystany będzie przez nas jedynie do sporządzenia końcowego raportu, nie zostanie on użyty w żadnym innym celu, nie będzie rozpowszechniany, ani publikowany. Proszę o wyrażenie zgody na dokonanie zapisu obrazu i dźwięku (w tej sali znajduje się kamera, które rejestruje nasze spotkanie).

Prezentacja uczestników spotkania

Czas: 5 minut

Proszę Państwa, aby się Państwo krótko przedstawili (imię, instytucja, którą Państwo reprezentują). Informacje te pozwolą nam nieco bliżej się poznać.

Rozgrzewka

Czas: 10 minut

Etap ten ma na celu nawiązanie kontaktu z respondentami oraz oswajenie respondentów z sytuacją.

W ramach rozgrzewki moderator zainicjuje dyskusję na prosty temat, na który respondentom łatwo będzie się wypowiadać.

a) Wymarzona inwestycja

Proszę sobie wyobrazić, że mogą Państwo przeznaczyć 1 000 000 zł na dowolnie wybrane przez Państwa przedsięwzięcie na rzecz najbliższego Państwa otoczenia (osiedla). Co byście Państwo sfinansowali za te środki?

1. Jaka inwestycja jest Państwa zdaniem najbardziej potrzebna? Dlaczego?
2. Proszę opisać rezultaty realizacji tej inwestycji. Co zmieniło się na lepsze?
3. Co mogłoby zachęcić potencjalnych mieszkańców do podjęcia decyzji o osiedleniu się na Państwa osiedlu?
4. Co może stanowić powód niechęci zamieszkania na Państwa osiedlu? Co stanowi największy problem obserwowany w miejscu Państwa zamieszkania?

Pytania zasadnicze

Czas: 1 godz. 30 minut

Etap ten ma na celu pogłębienie najważniejszych obszarów badawczych, kluczowych z punktu widzenia celu badania.

Pytania do respondentów zgrupowane zostaną w ramach 3 obszarów tematycznych.

Obszar tematyczny I: Potencjał wyznaczonych obszarów rewitalizacji

Czas: 15 minut

1. Co Państwa zdaniem wyróżnia Puławy spośród innych jednostek samorządu terytorialnego województwa? Co jest wizytówką miasta?
2. Czy te elementy są widoczne na obszarach rewitalizacji?
3. Jaki potencjał dostrzegają Państwo na wyznaczonych obszarach rewitalizacji?
4. Jak można wykorzystać ten potencjał w procesie rewitalizacji?

Obszar tematyczny II: Problemy obserwowane na terenie Miasta Puławy i przyczyny ich powstawania, grupy społeczne wymagające wsparcia, potrzeby rewitalizacyjne

Czas: 45 minut

Zgodnie z nowymi założeniami, procesem rewitalizacji mogą zostać objęte obszary stanowiące 20% powierzchni miasta i zamieszkiwane przez nie więcej niż 30% mieszkańców. Wskaźniki te zawężają płaszczyznę realizacji procesu rewitalizacji, dlatego też warto zastanowić się, jakie problemy obserwowane w mieście są najistotniejsze, jakie są przyczyny ich powstawania oraz w jaki sposób można je rozwiązywać.

1. Czy tak wyznaczone obszary rewitalizacji są Państwa zdaniem trafnie wytypowane?
2. Jakie są w Państwa opinii główne problemy obserwowane na terenie miasta, które można rozwiązywać w procesie rewitalizacji?
3. Dlaczego obserwuje się występowanie tego typu problemów? Jakie są ich przyczyny?
4. Jakie są główne potrzeby rewitalizacyjne miasta?
5. Które grupy społeczne wymagają Państwa zdaniem największego wsparcia?
6. Czy są grupy, których potrzeby nie są dostatecznie uwzględniane? Jeśli tak, dlaczego?
7. Jakie środki można wykorzystać, aby pomagać obszarom i jednostkom w wychodzeniu z sytuacji kryzysowych?
8. Jak oceniają Państwo efektywność dotychczas podejmowanych działań wspierających potrzebujące jednostki i grupy? Które z nich okazały się być skuteczne, a które nie przyniosły pożądanych rezultatów?
9. Co, Państwa zdaniem, może stanowić główne bariery utrudniające rozwiązanie obserwowanych problemów?

Obszar tematyczny III: Partycypacja społeczna w rewitalizacji

Czas: 30 minut

Aktywne zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego jest obecnie coraz częściej postrzegane jako główny warunek skutecznego rozwoju lokalnego. Realizacja większości działań na rzecz społeczności lokalnych zakłada ścisłą współpracę z mieszkańcami. Jak zostało wspomniane na początku naszej dyskusji, współuczestnictwo mieszkańców Miasta wpisane jest w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym etapie tego procesu. Dlatego też teraz skupimy się na zagadnieniach związanych z partycypacją społeczną.

1. Jak oceniają Państwo stopień partycypacji społecznej mieszkańców Puław?
2. Czy mieszkańcy chętnie włączają się w działania realizowane na rzecz społeczności lokalnej na poziomie miasta oraz swojego bezpośredniego otoczenia (np. blok, osiedle)?
3. Jakie sposoby komunikacji z mieszkańcami uznają Państwo za najbardziej efektywne?
4. Które formy współpracy z mieszkańcami nie przynoszą oczekiwanych rezultatów?
5. Czy działania aktywizacyjne realizowane przez jednostki, które Państwo reprezentujecie, cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?
6. Czy w środowiskach problemowych pojawiają się osoby/grupy zainteresowane współpracą w celu wyjścia z sytuacji kryzysowej?

7. W jaki sposób, Państwa zdaniem, najefektywniej włączyć grupy problemowe w proces rewitalizacji? Jakie działania aktywizacyjne można zastosować wobec tych grup, żeby chciały one brać udział w rozwiązywaniu ich problemów?
8. Jakie dostrzegacie Państwo bariery w zakresie poczucia wspólnoty między mieszkańcami wybranych, w tym wskazanych jako zdegradowane, części miasta? Czy są jakieś wyraźne animozje, konflikty?
9. Kto na wskazanych obszarach rewitalizacji będzie zainteresowany współpracą/dialogiem z miastem?

W ramach realizacji procesu rewitalizacji według nowych założeń istnieje plan powołania Komitetu Rewitalizacji stanowiącego forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

1. Czy w Państwa opinii lepiej będzie powołać jeden Komitet Rewitalizacji dla całego miasta, czy osobne komitety na poszczególnych obszarach zdegradowanych?
2. Jakie problemy mogą wystąpić podczas współpracy w ramach komitetu/ów?

Podsumowanie

Czas: 5 minut

Etap końcowy stanowić będzie podziękowanie respondentom za udział w badaniu. Moderator zachęci uczestników do podzielenia się refleksjami, informacjami, które nie zostały poruszone podczas badania, a mogą stanowić cenne uzupełnienie dyskusji. Po wypowiedzeniu się wszystkich zainteresowanych, moderator dziękuje uczestnikom za udział w badaniu.

Pytania uzupełniające

Biorąc pod uwagę wszystko to, o czym rozmawialiśmy podczas dzisiejszego spotkania, czy dostrzegają Państwo jeszcze jakieś zagadnienia istotne z punktu widzenia omawianego przez nas problemu, które nie zostały poruszone podczas naszej dyskusji?

Zakończenie wywiadu

Chciałbym bardzo serdecznie podziękować Państwu za udział w naszym badaniu. Państwa opinie, wiedza i doświadczenie pomogą nam stworzyć plan działań, który w dalszej perspektywie prowadził będzie do poprawy jakości życia w Państwa mieście.

Raport zawierający wnioski z naszego spotkania udostępniony zostanie na stronie internetowej miasta w ciągu najbliższych 3 tygodni.

Jeśli są Państwo zainteresowani otrzymaniem powiadomienia o umieszczeniu raportu na stronie internetowej, bądź chcą Państwo otrzymać wyniki całego procesu badawczego projektu drogą mailową, proszę o zostawienie adresu e-mail.

Czas trwania badania: 2 godz. 05 min.